

Salvador Cardús

Excepcionalitat i símptoma

Un acte de vandalisme, una agressió sexual, un suïcidi, un crim, ¿són sempre l'expressió visible d'un problema social soterrat? La pregunta té sentit perquè és molt habitual que s'utilitzi un fet excepcional per convertir-lo en símptoma d'una realitat suposadament oculta o en curs de manifestar-se. Un tipus de resposta que sobretot es produeix quan el fet imprevisit és considerat socialment negatiu, i no al contrari. Un atemptat a la moral compartida, una conducta antisocial, un crim execrable, fàcilment els convertim en la suposada expressió visible d'una profunda crisi de valors, en la manifestació d'una societat abocada a la dissolució dels vincles de solidaritat o en la prova indiscutible d'una silenciosa patologia social.

HI FA MOLT QUE ESTIGUEM TAN poc disposats a acceptar allò que no encaixa amb les nostres expectatives. De manera que davant l'imprevisit intentem exorcitzar el que no s'ajusta al nostre món donat per descomptat. I una manera d'espantar el mal quan no se'n pot negar l'existència és domesticar-lo, convertint-lo en expressió d'una conspiració o deriva social que atribuïm a tot allò que el nostre imaginari considera negatiu: la dimissió parental i la manca d'educació cívica; la competitivitat despietada i el consumisme desfermat; la manca de cultura democràtica i la demagogia populista; la societat líquida i la pèrdua del sentit religiós de la vida; el neoliberalisme, el patriarcalisme i el sistema en general... o qualsevol dels nostres grans enemics ideològics.

TAMBÉ HI AJUDA un fet tan sabut com sistemàticament oblidat: que el fonament de la notícia és la ruptura de la normalitat. Precisament, l'excepció. L'exemple típic i tòpic és aquell que diu que notícia no és que un gos mossegui un home, sinó que un home mossegui un gos. Però sense arribar a aquest extrem, és cert que és notícia que, en un marc polític d'esperables conductes honestes, es descobrixin casos de corrupció. O que individus que han estat socialitzats en entorns familiarment estables, institucionalment respectats i socialment ben integrats, acabin tenint un comportament criminal imprevisit. I és llavors

PERE TORDERA

.....
 Davant
 l'imprevisit
 intentem
 exorcitzar
 allò que no
 s'ajusta
 al nostre món
 donat per
 descomptat

que acabem confonent el que és notícia amb allò que se suposa que és la manifestació d'una normalitat social oculta.

LA PREGUNTA difícil de respondre és quan un fet excepcional delata la punta d'un iceberg que amaga una greu realitat de dimensions considerables, o quan és simplement això: una excepció la gravetat de la qual només s'explica perquè no encaixa amb el que estava previst. Però, encara que sigui una qüestió problemàtica, és rellevant que s'hi respongui per una raó fonamental. Es tracta d'evitar que, amb el recurs a falsos alarmismes, l'excepcionalitat no sigui utilitzada per imposar discursos moralitzants. I això, tant si són moralismes reaccionaris com moralismes progressistes. Recórrer a un crim passional, a un atac de bogeria, a una explosió d'odi per defensar la imposició dels nostres principis ideològics o de les nostres

conviccions morals, a més de poc honest, acabarà girant-se en contra nostre tant des del punt de vista de la consistència argumental com, sobretot, de l'eficàcia pràctica.

NO NEGO PAS que hi hagi fets excepcionals que poden avançar símptomes de patologies socials. I cal poder-los advertir i reconèixer-los com a tals per no fer com aquelles medicines que, en lloc d'atendre la malaltia, s'accontenten a fer-ne desaparèixer el símptoma. Però és igualment important no aprofitar els drames personals i socials per, a través de l'amenaça i la por, voler moralitzar –és a dir, disciplinar– la població. L'excepció, l'imprevisit, la catàstrofe natural, la bogeria, la desesperació, l'accident, existeixen. I ni que sigui inquietant, cal admetre que sovint s'escapen de la possibilitat de ser predits i d'explicar-ne la causa.